

ELORE (ISSN 1456-3010), vol. 15 – 2/2008.

Julkaisija: Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura ry.

[http://www.elore.fi/arkisto/2_08/oja2_08.pdf]

KIRJA-ARVIO:

”KAHDEN TÄSSÄ HILJAA MENNÄÄN”

– SUOMENHEVOSEN HISTORIA JA NYKYPÄIVÄ

Pesonen, Hannu & Hankimo, Olavi & Pystynen, Venla & Pesonen, Riikka 2007: Liinaharja. Suomenhevosen taival. Helsinki: Otava. 223 sivua.

Karoliina Ojanen

Eikä aina menty niin hiljaakaan. *Liinaharja, Suomenhevosen taival* kuvaa suomenhevosen ja suomalaisten yhteen kietoutuvaa historiaa itsenäistymistä edeltävältä ajalta nykypäivään. Teos on kunnianosoitus vuonna 2007 sata vuotta täyttäneelle suomenhevoselle. Kirja rakentuu aikalaiskuvausten ja yksittäisiin henkilöihin kytkeytyvän kerronnan ympärille. Suomen historiaa avataan esivanhempien hevospokemusten kautta. Jos raskasta on ollut esivanhemmilla, niin rankkaa on kirjan perusteella ollut myös hevosella. Kirjassa painottuu hevosen keskeinen rooli Suomen rakentamisen prosessissa, mikä on mielenkiintoista myös posthumanistisesta perspektiivistä (esimerkiksi Barad 2003; Haraway 1991).

Liinaharja ei ole tieteellinen julkaisu vaan laajalle yleisölle suunnattu populaari suomenhevosen historiikki. Toimittaja ja tietokirjailija Hannu Pesonen vastaa kirjan ensimmäisestä osasta ”Mies ja hevonen”. Toimittaja Venla Pystynen on kirjoittanut teoksen toisen, huomattavasti suppeamman ”Tyttö ja hevonen” -osion, johon sisältyy Riikka Pesosen ratsastusterapiasta kertova luku. Kirja on kuvitettu hyvälaatuisin ja havainnollisin kuvin, joita on saatu niin museoilta, arkistoilta kuin yksityisistä kokoelmistakin. Kirjan graafinen suunnittelu on Olavi Hankimon käsialaa.

Lähteinä on käytetty haastatteluja ja erilaisia kirjallisia aineistoja, joista vanhin on eläinlääkäri ja opettaja Ludvig Fabritiuksen raviurheilua koskeva kalenteri vuodelta 1887. Fabritiuksella on ollut keskeinen sija suomenhevosen jalostajana ja raviurheilun isänä, joka laittoi alulle myös tehokkaamman hevosten eläinsuojelun.

HEVOSEN MONET ASEMAT

”Mies ja hevonen” -osassa tarkastellaan suomenhevosen asemaa muun muassa kuljetus- ja ajoneuvona, sotien taistelijana ja työjuhtana kuluttavissa savotta- ja maataloustöissä. Se kokoaa suomenhevosen historiaa 1800-luvun lopulta 1960-luvulle, jolloin suomenhevosen hyötykäyttö oli käytännössä päättynyt koneellistumisen myötä. Osiossa sivutaan myös romaniväestön keskeistä merkitystä suomenhevosen jalostamisessa.

Sadan vuoden aikana suhtautumistapa hevosiin on vaihdellut välineellistävän, symbolisen ja inhimillistävän välillä. *Liinabarjan* ensimmäisessä osassa käsitellään suomenhevosen moninaisen hyötykäytön lisäksi rodun ”syntyä” ja varhaista jalostusta erityisesti kansallisromanttisen funktion näkökulmasta. Esimerkiksi Zacharias Topeliuksen *Maamme*-kirjassa ero suomalaisten ja muiden kansojen välillä konkretisoidaan kuvaamalla suomalaisia suomenhevosina ja muita kansoja lämminverisinä. Näin hevosten avulla suomalaisuuteen pyrittiin liittämään positiivisia ominaisuuksia (Rantanen 1994, 19–23).

Lisäksi ensimmäisessä osassa kerrotaan hevosmarkkinoista, joissa huonokuntoisiakin hevosia laskettiin tylästi kiertoon. Luku ”Kaakkina ja raakkina” kertoo hevosten huonosta kohtelusta ja varhaisesta hevosen eläinsuojelusta. Hieman paradoksaalisesti hevosten kunnollinen suojelu alkoi niiden syömisestä. Hevosen lihan herkullisuutta markkinoimalla pyrittiin ehkäisemään työhevosten armoston loppuun kuluttaminen. Isäntiä houkuteltiin teurastamaan hevosensa ennen kuin ne olivat niin huonossa kunnossa, että lyhyistyivät työtaakan eteen. Toki kaikki eivät kohdelleet hevosia huonosti, vaan niissä nähtiin myös inhimillisiä piirteitä ja niiden kautta koettiin vahvoja tunteita. Esimerkiksi kertomukset, joissa perheet joutuivat luovuttamaan ehkä ainoan hevosensa sotavoimiin, ilmentävät hevoseen kohdistunutta kiintymystä ja sen asemaa yhtenä perheenjäsenenä (ks. myös Leinonen 2005).

”Tyttö ja hevonen” -osio esittelee puolestaan naisten harjoittamien nykyisten hevosammattien, esimerkiksi ratsastuskouluyrittäjän, ratsastusterapeutin ja koulu-ratsastajan arkea. Osiossa painotetaan suomenhevosen monipuolisuutta: siitä löytyy sekä esteratsastukseen tarvittavaa sähkökyttä että ratsastusterapiaan vaadittavaa kärsivällisyyttä. Myös yhä suosittu raviurheilu saa kirjassa osansa: ensimmäisiä ravikilpailuja järjestettiin jääradoilla jo 1800-luvun puolella ja ravitoiminnalla oli keskeinen merkitys suomenhevosen kohtalon turvaamisessa 1950-luvun jälkeen, kun Suomi kaupungistui.

MIEHEN TYÖJUHDASTA TYTÖN LEMMIKIKSI?

Tallityttökulttuurin tutkijalle erityisen kiinnostavaa on maatalouden koneistumisen ja uuden hevosinnostuksen välisen siirtymän tarkastelu. Tutkimustietoa siitä, miksi tytöt yhtäkkiä alkoivat tuolloin viettää aikaansa juuri talleilla, on vähän. Tämäkään teos ei vastaa kysymykseen tyhjentävästi, mutta taustoittaa ilmiötä silti kiinnostavasti.

Ratsastusharrastus yleistyi kaupungeissa erityisesti tyttöjen keskuudessa 1970-luvulta lähtien, kun vapaa-aika lisääntyi. Kuitenkin vasta 1980-luvulta alkaen harrastus alkoi kasvaa nykyisiin mittoihinsa: vuonna 2007 ratsastuksen harrastajia oli Suomessa noin 145 000 ja Suomen ratsastajainliiton hyväksymiä ratsastus- ja harrastetalleja toimii ympäri maata yli 250 (Suomen ratsastajainliitto 2008). Pystymisen mukaan maaseudulla kiinnostuttiin kaupunkia myöhemmin hevosharrastuksesta ja ratsastuksesta. Kun kaupungeissa perustettiin ensimmäisiä ratsastuskouluja 1960-luvulla, edusti hevonen juuri koneistuneella maaseudulla menneisyyttä, minkä lisäksi ratsastamista pidettiin ylhäisön puuhana. Tyttöjen alkavaa kiinnostusta hevosiin ei ymmärretty myöskään siitä syystä, että vallalla olleiden perinteisten ajattelumallien mukaan hevoset ja hevostyöt kuuluivat miehille.

Liinaharjan pääotsikointi ”Mies ja hevonen” ja ”Tyttö ja hevonen” alleviivaa hevosen siirtymää miesten työkaverista erityisesti tyttöjen ja naisten urheilu- ja vapaa-ajan välineeksi. Vaikka miesten ja hevosten historiallinen (työ)suhde on erityisyydessään merkityksellinen, kirjan otsikointi on kärjistävä ja ongelmallinen. Myös miehet toimivat yhä hevosten parissa esimerkiksi kengittäjinä, este- ja kouluratsastuksessa ja erityisesti raviurheilussa, jota kirjassa kyllä käsitellään kiitettävästi naisohjastajan näkökulmasta. Tallityttöyhteisöissä, joissa tytöt hoitavat hevosia ilman korvausta, poikia ei yleensä toimi. Sen sijaan miehiä on mukana erityisesti kilpailutoiminnassa.

Toiseksi otsikko ”Tyttö ja hevonen” viittaa ymmärtääkseni juuri tallityttöyteen ja tyttöjen hevosharrastukseen, joita osiossa ei käsitellä oikeastaan lainkaan. Näin ollen voi kummastella sitä, miksi otsikkona ei ole ”Nainen ja hevonen”, koska osiossa tarkastellaan ensisijaisesti aikuisia naisia, joiden ammatti liittyy eri tavoin suomenhevosiin. Jos otsikkoratkaisua tarkastelisi sukupuolijärjestyksen ilmentymänä, voisi olla häiritsevää, että kuvaukset naisten hevostaloudellisesta toiminnasta kulkee mainitun otsakkeen alla.

Lisäksi kirjan takakannessa suomenhevosen luonnehditaan olevan nykyään hevostyttöjen ”lemmikki”. Tallityttökulttuuria tutkineena totean, että vaikka hevostytöt eivät ansiotyön merkityksessä hevosia hoidakaan, hevosen hoito pitää sisällään yhä raskaita ja vaativia hoitotehtäviä. Keskeistä tallilla käymisessä on myös mahdollisuus tyttöjen omaan tilaan, jossa voi viettää kaiken vapaa-aikansa. Huomio saattaa vaikuttaa hiusten halkomiselta, mutta lemmikki-termin käyttäminen tällaisessa kontekstissa uusintaa haitallisella tavalla stereotyyppisiä oletuksia ja yksinkertaistaa käsityksiä tyttöjen toiminnasta tallilla.

SUOMENHEVOSET AIKALAISKERRONNAN VALOSSA

Kirjassa suomenhevosen taivalta piirretään suhteessa Suomen kehityksen vaiheisiin, mutta samalla yksittäisten ihmisten aikalaiskokemusten kautta, mikä on toimiva ratkaisu. Kerronta on elävää ja välillä riipaisevan valaisevaa, mutta myös hauskaa. Tästä esimerkkinä käy humoristinen anekdootti Jonas Andersonista, joka omisti ensimmäisiä autoja Tampereella. Anekdootti kertoo hänen kohtaamisistaan pika-ajureiden

”KAHDEN TÄSSÄ HILJAA MENNÄÄN”

eli vossikoiden kanssa, jotka ihmettelivät ja kauhistelivatkin autoa (perustuu Hilja Toivion verkkojulkaisuun):

Hevosen kauhua lievittääkseen oli rakennusmestari Jonas Andersonilla aina automobiililla ajaessaan sokeripaloja taskussaan. Hevosen tullessa vastaan rakennusmestari hyppäsi autosta, antoi hevoselle sokeripalan ja talutti tämän pelottavan auton ohi. Tuolloin liikenteessä vastaanulijoista vielä valtaosa oli hevosia, joten Andersonin matka ei liene edennyt kovin nopeasti. (s. 57) Anderson tuskin toimi näin jokaisen vastaan tulevan hevosen kohdalla, mutta anekdootti on jäänyt elämään tiivistäen murroskauden tunnelmia ja muutoksia, joiden perässä hevosetkaan eivät pysyneet.

Liinabarja palvelee tarkoitustaan suomenhevosen juhlakirjana, ja se on toimiva yleisteos, jos haluaa perustietoa suomenhevosen historiasta ja nykyisistä käytötarkoituksista. Suomenhevosta rotuna se ei tietokirjamaisesti esittele vaan kuvaa suomenhevosen yhteiskunnallista paikkaa aikalaiskerronnan kautta, vaikka samalla suuria linjoja seuratakseen on lukijana nähtävä hieman vaivaa.

Folkloristisesta näkökulmasta teoksessa erityisen kiinnostavia ovat juuri aikaisten hevosten muistot, joita voisi tutkia enemmänkin (1). *Liinabarja* on pirteä ja elävä puheenvuoro suomenhevosen merkityksestä historiassamme ja miellyttäneet sellaisiakin, jotka muutoin eivät hevosista ole kiinnostuneita.

VIITTEET

1. Riitta-Marja Leinonen valmistelee antropologian alan väitöskirjaa suomalaisesta hevospolttuurista

KIRJALLISUUS

BARAD, KAREN 2003: Posthumanist Performativity: Toward an Understanding of How Matter comes to Matter. – *Signs. Journal of Women in Culture and Society* 28(3).

HARAWAY, DONNA 1991: *Simians, Cyborgs, and Women: the Reinvention of Nature*. New York: Routledge.

LEINONEN, RIITTA-MARJA 2005: Hevosen ja ihmisen kumppanuus sota-aikana. *Hevostietokeskus*. [online]. <<http://www.hevostietokeskus.fi/uploads/files/Artikkeli1.pdf>>. [14.08.2008.]

RANTANEN, PÄIVI 1994: Hevosenkaltainen kansa. Suomalaisuus topeliaanisessa diskurssissa. – Kylmänen, Marjo (toim.), *Me ja muut*. Tampere: Vastapaino.

SUOMEN RATSASTAJAINLIITTO 2008: Tilastotietoa ratsastuksesta. – *Suomen ratsastajainliitto ry*. [online]. <<http://www.ratsastus.fi/asp/system/empty.asp?P=128&VID=default&SID=193588724763578&S=0&C=19168>> [14.08.2008.]

Filosofian maisteri Karoliina Ojanen toimii folkloristiikan tohtorikoulutettavana Helsingin yliopistossa.